בעזהשי"ת

פרשת בהר

בראשית דברי אכתוב כאן גרגיר נאה מה שזכיתי לשמוע מפה קדשו של כ"ק מרן רביה"ק וצוק"ל בליל שב"ק פ' בהר שנת תשכ"ז לפ"ק.

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה. ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ. (כה א-ב).

ויש לדייק שמתחיל ושבתה הארץ שבת לה', ואח"כ קאמר שש שנים וגו' ובשנה השביעית שבת וגו', למה מתחיל ושבתה הארץ הוה ליה למימר מיד שש שנים וגו'.

ברש"י איתא, שבת לה', לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית. וצ"ב מהו כוונת רש"י לדמות שביעית לשבת בראשית.

ויש לומר עפ"י דברי **הישמח משה** (פ' תשא ד"ה ושמרו) שכתב לפרש מה שאמרו ז"ל (שבת קיח ע"ב) **אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין,** שנאמר (ישעי' נו ד-ז) אשר ישמרו את שבתותי וגו' והביאותים אל הר קדשי וגו', ע"כ, ופירוש הטעם למה שתי שבתות דוקא, שכדי לקיים מצות שבת כמאמרו 'וביום השביעי תשבות', צריכין לשמור מקודם שבת אחד, ואחריו מתחילין למנות ששת ימי המעשה, ואחר כך שובת ביום השביעי, אז הוה שבת כמאמרם, אבל שבת הראשון אין זה יום השביעי שאחר ימי המעשה, רק אחר כמה מאות או אלפים ימים, ואין זה יום השביעי ולא הוי מצוה כמאמרם. ובזה מפרש ושמרו בני ישראל את השבת, ר"ל שצריכין לשמור שבת אחד, לעשות את השבת, ר"ל כדי לעשות את השבת האמיתי כהלכתו, ואז לדרותיכם ברית עולם, כי אז יהיו נגאלין ויהי' כולו שבת, עכדה"ק.

ועל פי זה יש לפרש הכא לענין שביעית כן, כי כדי לקיים מצות שביעית כמאמרו, שנאמר 'ובשנה השביעית שבת שבתון', צריך שישמור מקודם שנה אחד שלא יעבוד בו עבודה, ואז מתחיל למנות שש שנים אשר בו תזרע שדך ותזמור כרמיך, ואחר כך יוכל לקיים 'ובשנה השביעית' שבת שבתון לה' כהלכתו וכמאמרו, וזהו שפירש"י **שבת לה', כשם שנאמר בשבת בראשית,** כי בשניהם הכוונה אחד הוא, שצריכין לשמור מקודם שבת או שנה אחד, כדי לקיים מצות שבת או שביעית כמאמרו. ודפח"ח וש"י.

❖ ❖ ❖

ועניתי ואמרתי להוסיף בזה ולפרש מהו הענין שאמרו ז"ל **אילו שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין,** למה דייקא שתי שבתות. גם לבאר דברי רשיז"ל, **שבת לה', כשם שנאמר בשבת בראשית,** וצ"בץ

הנה בספה"ק **סידורו של שבת** (שורש הראשון ענף ב' פ"ט) ביאור טעם **שמצות שבת נצטוו במרה בטרם מתן תורה,** ותוכן דבריו עפ"י משל לאחד שהיו לו סמי רפואות טובים ומועילים, והלך למדינה אחת בכרכי הים אשר לא ידעו תועלת הסמים ולא שמעו את שמעם, והכריז בחוצות העיר מאן בעי סמי דחיי, ואין גם אחד אשר יטה לדבריו, כי לא האמינו לו, ולזאת התייעץ האיש לרפואות קצתם חנם אין כסף, וכראות בני המדינה תועלת הסמים, באו כולם אליו בבקשתם שירפא אותם ע"י סמי המרפא. וכמו כן הטעימן הקב"ה לישראל נועם מצוות התורה בשבת ראשונה שנצטוו במרה, ואח"כ כאשר קירבנו לפני הר סיני, ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע בגודל אהבה, עיי"ש שהאריך בענין.

והנה מרן רבינו זי"ע **בדברי יואל** (פ' אחרי דף יג) פירוש בזה מאמר הפייטן בזמירות ליל שבת (פיוט כל מקדש) **המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבא,** ולכאורה הו"ל להקדים 'ממהרין לבא' ואח"כ יאמר 'מאחרים לצאת', וכתב לפרש עפ"י דברי הסש"ש הנ"ל, כי יש לומר שבשבת הראשונה ששבתו במרה לא היו עדיין ישראל ממהרין לבא, כי אכתי לא ידעו ולא הבינו עריבות מתיקות השבת, אך בצאת אותה שבת היו כבר מן המאחרים לצאת, שהשיגו מתיקות השבת וקדושתו, ולא רצו להפרד ממנו מהרה, ובשבת השני' שכבר הי' ידוע להם נועם השבת וטובו, אז כבר היו מן הממהרים לבא, כי נכספו והשתוקקו לזכות בקדושת שבת, ולכן מתחיל הפייטן מקודם המאחרים לצאת מן השבת, כי מאז קיבלו ישראל את השבת מתחילה היו מאחרין לצאת ואח"כ בשבת השני' היו 'ממהרין לבא'.

ועפי"ז כתב שם לפרש **טעם נכון על מה שקוראין שבת שלפני הפסח 'שבת הגדול'**, כי הנה בר"ח ניסן החלו ישראל לפרוש מגילולי מצרים וקבלו על עצמם לקיים מצוות הבוי"ת שמו, ואם כן בשבת ראשונה ששמרו ישראל כראוי הי' ג' בניסן, ובאותו שבת לא השיגו ישראל עדיין גודל קדושת השבת ותפארתו, ולא השתוקקו למהר ולהכנס אל השבת במוקדם, כי אם ביציאתו של השבת היו מאחרים, אכן בשבת שני' שחל בי' בניסן שכבר ידעו גודל השבת וטובו, היו ממהרים לבא אל השבת, וגם היו מאחרין לצאת, והוסיפו בו הרבה מן החול אל הקודש, השבת הזה הי' גדולה וארוכה בזמן בכניסתו וביציאתו, ולפיכך בדין הוא שיקרא שבת הגדול, עכ"ד הנחמדים.

ובזה יש לתת טעם נכון על מה שאמרו ז"ל, **אלמלי שמרו שתי שבתות מיד נגאלין,** למה דוקא שתי שבתות, ולפי דברי מרן מובן היטב, כי על ידי שישמרו שתי שבתות, היינו שישמרו שבת אחד כהלכתו, וישיגו קדושת שבת ותפארתו, ואז ישמרו שבת השני' מהחל ועד כלה, ובתוספת ניכרת בביאתו וביציאתו, ועי"ז יזכו שימהר ה' לגאלינו גאולת עולם במהרה.

וכעין זה יש לומר גם לענין שביעית, כי בפעם הראשון שמקיים האדם מצות שמיטה, שמשמט קרקעותיו ואינו עושה שום מלאכה, הרי הוא קשה מאוד לעשותו בשמחה וטוב לבב, וכמאמר הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו, כי דואג כל השנה מה יאכל בשנה הבאה, אמנם בעבור השנה השביעית, וטועם טעם ההשגחה העליונה כי לא נחסר לו מאומה, ואדרבה הקב"ה צוה את הברכה בכפלי כפליים, אזי בשנה השביעית – הבאה - שבת שבתון לה' משמחה וטוב לבב, וזהו **שבת לה' כשם שנאמר בשבת בראשית.** והבן.

❖ ❖ ❖

פרשת בחקותי

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם. ופירש"י, שתהיו עמלים בתורה.

איתא במדרש רבה (פל"ה ס"א) **הה"ד** (תהלים קיט נט) **חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך. וצ"ב.**

במדרש (ילקוט ראובני פרשת בראשית) **איתא, אלמלי למד אדם הראשון תורה לא הי' מת, לפיכך כתיב אם בחקתי תלכו,** וצריך ביאור.

והנה **בדברי יואל** בפרשתן (שצג - שצו) ביאור דברי הילקוט בהקדם מש"כ **הנזר הקודש** בשם חכמי האמת (עי' חסל"א) דבאמת לא נאסר לאדה"ר לאכול מעץ הדעת כי אם עד שבת, משום שעד שב"ק הי' בחלק הרע הנקרא ערלה, אבל אם הי' ממתין עד שב"ק הי' עץ הדעת נמתק בטוב בקדושת שבת, והי' בידו לאכול ממנו כל חפצו וחי לעולם, עכ"ד.

והנה בעשות האדם גדרים וסייגים צריכין שמירה יתירה לבל יכשל בדבר עבירה, ויתכן כי אדם הראשון טעה ונכשל מחמת חסידותו, כי החמיר על עצמו להוסיף מחול אל הקדש, וקיבל שבת כמה שעות קודם ששקעה החמה, ומחמת חומרא זו טעה אדה"ר ואכל מעץ הדעת בערב שבת, כי סבר שכבר הותר לו לאכול ממנו שכבר הומתק בקדושת השבת, אבל האמת הוא

דהוה ליה לאדה"ר למישבק לחסידותיה בכגון דא, דמידת החסידות טובה ומשובחת רק היכא דאין בה ביטול דבר מן התורה, וכיון שהוזהר אדה"ר שלא לאכול מעץ הדעת עד ליל שבת, הי' לו להמתין עד הלילה ממש, וזהו ביאור המדרש ילקוט הנ"ל, **אלמלי למד אדם הראשון תורה לא מת**, כי היתה התורה מלמדת אותו הדרך ישכון אור, והי' יודע להבחין מתי לגדור גדר שלא יבא להכשל באיסור עצמו מחמת גדר וחסידות, עכדה"ק.

ונ"ל לפרש עפ"י דברי **הנזר הקודש** (ריש פ' ויצא) **שכתב שיש הבדל בין עושי מצות ללומדי תורה שתורתם אומנתם**, שעל בעלי מצות נאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם (תהלים לד ח), כלומר שמשגיח עליהם על ידי מלאך, אבל בעלי תורה שזכו לכתר תורה כראוי, הקב"ה משגיח עליהם בכבודו ובעצמו. עכ"ד. והנה אלקים יראה ללבב והשי"ת יודע כל מחשבות בני אדם אבל המלאכים אינם יודעים מחשבות רק מה שעושים בפועל, ולפי"ז אולי יש לחדש בזה, כי מי שמושגח ע"י השי"ת בכבודו ובעצמו היודע מחשבות, אזי הקב"ה מקבל מחשבותיו כאילו הוא בפועל ממש, משא"כ מי שאינו לומד תורה, אשר הוא מושגח ע"י מלאך והמלאך אינו מכיר מחשבות בני אדם, ולכן אין מחשבותיו נחשבת לכלום.

ולפי זה יש לומר כי אדם הראשון שקיבל עליו במחשבתו תוספות שבת איזה שעות קודם הלילה, טעה וחשב שיש לו דין שבת ממש ומותר לו לאכול מעץ הדעת, וזהו ביאור הילקוט, **אלמלי למד אדם הראשון תורה**, אזי הי' מושגח מהקב"ה בעצמו היודע מחשבות, **לא הי' מת**, כי אז הי' נחשב לו באמת מחשבת קבלת שבת כאילו הוא שבת ממש, אמנם מכיון שלא למד תורה, הי' מושגח רק ע"י מלאך והמלאכים אינם מכירים מחשבות, ולכן לא הי' נחשב מחשבת תוספות שבת כשבת ממש, לפיכך נענש אדה"ר כי עדיין לא הותר לו לאכול מעץ הדעת.

וזה ביאור הכתוב, **אם בחקתי תלכו**, ופירש"י, **שתהיו עמלים בתורה**, ומי שזוכה לכתרו של תורה אזי הקב"ה בעצמו משגיח עליו, אזי, **ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם**, 'תשמרו' הוא מלשון ואביו שמר את הדבר, היינו שהוא עומד ומצפה מתי יבוא לידי ואקימנה בפועל, שאף שאינו מקיים המצות בפועל רק במחשבתו שומר וממתין שיוכל לקיימו, מ"מ נחשב לו המחשבה כמעשה, כיון שהוא מושגח מהקב"ה היודע מחשבות, ולזה אמר המדרש, **הה"ד חשבתי דרכי**, שיש לי מחשבות טובות, **ואשיבה רגלי אל עדותיך**, ללמוד תורה, שעל ידה הרי הוא מושגח מהקב"ה בעצמו ומחשבה נחשב לו כמעשה.

ועפי"ז יש לפרש הכתוב (משלי יח כב) **מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה'**, כי ידוע דברי חכמינו ז"ל (עירובין יג:) שני שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה אי טוב לו לאדם שנברא או טוב לו לאדם שלא נברא, ונמנו וגמרו דטוב שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, והמהרש"א (מכות כג) מפרש 'נמנו' וגמרו דמונין את המצוות, ונמצא דיש יותר מצוות לא תעשה ממצוות עשה, ולפי"ז יותר שכיח לעבור על ציווי ה' מלקיים מצוותיו ולכן טוב שלא נברא משנברא, עכ"ד. ומעתה תקשה אי טוב שלא נברא, א"כ אמאי נברא האדם, דמעליון לא תצא הרעות, ותירץ הרה"ק **רבי שמעלקא מניקלשבורג** זללה"ה (הובא בהקדמת הספר נזיר ה') עפ"י הנ"ל, דמחשבה טובה הקב"ה מצרף למעשה ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרף למעשה, ונמצא דבכל מצוה שקיים בפועל יש בו ג"כ חלק המחשבה וכאילו קיים ב' מצוות בפועל, ושפיר יש טיבותא בבריאות האדם, אולם זה דווקא במי שעובד ה' מאהבה, דאז מחשבותיו נחשבים כמעשה, כמו שביארנו לעיל, וטוב שנברא, משא"כ העובד מיראה לא שייך גבי' מחשבה כמעשה ועדיין טוב שלא נברא. עכלה"ק.

ובזה יבוא על נכון דברי הכתוב, **מצא אשה מצא טוב**, כי לכאורה למה ישא אשה הלא טוב לו לאדם שלא נברא משנברא, וצריכין לחידושו של הרה"ק הרר"ש הנ"ל, כי היודע מחשבות יצרף המחשבה כמעשה, וזהו **מצא אשה**, שנושא אשה, שטוב לו שנברא, כי, **מצא טוב**, ואין טוב אלא תורה והזוכה ללמוד תורה הרי הוא מושגח מהקב"ה בעצמו, ואז נחשב לו מחשבה כמעשה, ומסיים לזה, **ויפוק רצון מה'**, כי אז נתמלא רצונו יתברך בבריאת האדם כי טוב לו שנברא.

❖ ❖ ❖

בברכת שבת קודש